

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ЕФЕКТ МІЖСЕКТОРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

В Конституції України задекларовано, що Україна є соціальною державою, яка забезпечує соціальну безпеку громадян, створює необхідні та достатні умови для реалізації соціальних прав людини і громадянина [1]. Але внаслідок впливу криз фінансового, економічного та політичного характеру, які суттєво погіршили соціально-економічне становище в Україні, виникла ситуація, при якій вітчизняна соціальна політика не може ефективно виконувати покладені на неї завдання, зокрема: забезпечувати належні (гідні людини) і безпечні умови життя та праці, зростання добробуту громадян; створювати для кожної особи умови, можливості, надавати їм гарантії реалізації своїх здібностей, забезпечувати одержання доходів відповідно до результатів праці, таланту та компетентності; підтримувати розвиток соціальної інфраструктури, створювати умови для патріотичного виховання і всебічної якісної освіти й духовного розвитку дітей та молоді; стимулювати мотивацію до трудової та підприємницької діяльності, забезпечувати становлення і підтримку середнього класу як основи заможного і стабільного суспільства; гармонізувати відносини між різними соціальними групами населення і сприяти формуванню почуття соціальної солідарності громадянського суспільства. Іншими словами, вітчизняна соціальна політика не відповідає рівню розвинутої демократичної соціальної держави.

Неможливість соціальної політики ефективно виконувати зазначені функції пов'язана із низкою проблем правового, організаційного та фінансового характеру, зокрема: відсутністю єдиної концепції реалізації соціальної політики; недосконалістю діючих інструментів соціальної політики та невідповідністю їх сучасним вимогам; відсутністю належного економічного обґрунтування видатків на забезпечення мінімальних стандартів надання послуг соціальної сфери, що веде до диспропорцій у розподілі фінансування та до недофінансування мережі закладів соціального обслуговування; відсутністю затверджених стандартів якості надання послуг соціальної сфери тощо.

Сьогодні держава не може самостійно вирішити всі соціальні проблеми, які накопичувались роками. Це пов'язано перш за все з тим, що бюджетні витрати не можуть покривати зростаючі потреби розвитку соціальної інфраструктури. Ця проблема актуальна не лише для України. За підрахунками McKinsey Global Institute до 2030 р. обсяг необхідних

інвестицій на розвиток інфраструктури в світовому масштабі досягне 57 трлн. дол. США. Така цифра більша за вартість всіх інфраструктурних об'єктів, побудованих на сьогоднішній час [2].

У світовій практиці для вишення зазначених проблем активно залучають представників підприємницького сектору та громадськості. На сьогоднішній день в науковій літературі існує багато термінів, які пояснюють різні сторони цієї взаємодії. Так, взаємодія держави та підприємницького сектору отримала назву «державно-приватне партнерство» або «публічно-приватне партнерство»; взаємодія держави та громадського сектору називається «державно-громадське міжсекторне співробітництво» або просто «державно-громадське співробітництво», а взаємодія бізнесу та громадського сектору – «соціально-відповідальна взаємодія». Тристоронню співпрацю всіх цих секторів називають «міжсекторним партнерством» або «трисекторним партнерством», під яким розуміють налагодження конструктивної взаємодії між трьома силами – першим, другим та третім сектором – державними структурами, комерційними підприємствами та громадськими (неприбутковими, недержавними) організаціями будь-якого суспільства при вирішенні соціально-значимих проблем (бідність, безпритульність, сирітство, насильство, тощо), що здійснюється у рамках діючого законодавства і спрямоване на покращення нормативно-правової бази проведення раціональної соціальної політики.

Зважаючи на множину різновидів взаємодії між секторами економіки («державно-приватне партнерство», «державно-громадське співробітництво», «соціально-відповідальна взаємодія», «трисекторне партнерство») світова практика напрацювала велику кількість моделей такої взаємодії. Так, Ю. Фридман, розуміючи під моделлю взаємодії влади і бізнесу сукупність сформованих на певній території формальних і неформальних норм, правил і практик їх взаємодії, виділяє чотири типи відносин і взаємодії: модель патронажу (адміністративного тиску на бізнес); модель «приватизації влади» великим капіталом; модель придушення (використання владою у відносини з бізнесом репресивного апарату); модель партнерства (компромісу).

Вітчизняні науковці розрізняють два види «державно-громадського співробітництва»: «державно-громадське партнерство» та «громадсько-державне партнерство». У першому випадку зарубіжний досвід демонструє, що у світі таке партнерство розуміється як постійний діалог з громадськістю, залучення її до прийняття державно-управлінських рішень; у другому випадку – це формування і розвиток підприємств, створених громадськими організаціями [3, с. 19-20].

Колектив авторів під керівництвом А.І. Кудряченко виявив

залежність між формою державного устрою та характером взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства [4, с. 345]. Зміст даної теорії полягає в тому, що залежно від форми державного устрою уряд може відігравати як домінуючу роль у визначенні основних сфер життєдіяльності, так і більш обмежену, надаючи можливість іншим учасникам процесу – представникам неурядового сектору – впливати на розробку та формування стратегічних напрямів державної політики. В напрямку продовження цієї думки сформувався п'ять типологічних моделей взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства: державна модель добробуту, децентралізована модель партнерства (делегування повноважень), модель благодійництва, модель «асоціативної демократії» та модель ринкового устрою системи соціального захисту.

Сутність державної моделі добробуту полягає у домінуючій та першочерговій ролі держави в забезпеченні соціального захисту громадян. При цьому участь громадських організацій у наданні соціальних послуг не заперечується, але здійснюється виключно у визначених державою рамках. Децентралізована модель партнерства передбачає делегування повноважень та відповідальності від центральних органів управління структурами регіонального та місцевого рівнів. Інституційна модель благодійництва не залежить від держави – соціальна допомога надходить від осередків громадянського суспільства (сім'я, церква) та приватних суб'єктів переважно пасивним громадянам, які обмежені у прийнятті самостійних рішень. Сучасною модифікацією благодійницької моделі є явище волонтерства у громадських організаціях. Модель «асоціативної демократії» передбачає перехід контролю та відповідальності за втілення у життя соціально корисних заходів від централізованих державних організацій до самоврядних добровільних асоціацій. Останні мають відповідати за ефективність надання населенню соціальних послуг та звітувати перед державними органами щодо фінансових витрат. Сутність моделі ринкового устрою системи соціального захисту, яка набуває дедалі більшої популярності в сучасному світі, зводиться до зниження впливу уряду на процес планування і керівництва у відповідній сфері та утвердження атмосфери партнерства у відносинах між державою, неурядовими організаціями та бізнесом [5, с. 73-74].

В сучасній науковій літературі існує ряд моделей «соціально-відповідальної взаємодії» бізнесу та громадськості. Як правило, виділяють американську британську, європейську (континентальну), японську та пострадянську моделі соціально-відповідальної взаємодії. Для американської моделі соціально-відповідальної взаємодії характерні

добровільні ініціативи, фінансування різних проектів і програм, благодійність, меценатство та спонсорство. На відміну від американської моделі соціально-відповідальної взаємодії, характерною рисою європейської моделі є її державне регулювання, в наслідок чого її визнають як приховану форму соціальної відповідальності. Британська модель соціально-відповідальної взаємодії є за своєю суттю симбіозом європейської та американської моделей. Від американської моделі вона запозичила активну державну підтримку бізнесу, а від американської – велику активність підприємницького сектору в реалізації власних соціальних проектів. Японська модель соціально-відповідальної взаємодії проявляється в системі «довічного найму» та відповідних умовах управління персоналом. Пострадянська модель соціально-відповідальної взаємодії сформувалась на основі спадщини соціалістичних підприємств, що мають у своїй структурі такі традиційно соціально-спрямовані підрозділи, як дитячі садки, літні табори і пансіонати, власні лікарні, будинки культури, клуби тощо. В умовах економічної системи Радянського союзу, соціальна відповідальність підприємств не розглядалася як особливий вид діяльності, соціально-відповідальна взаємодія була державно закріпленою формою активності виробничого сектора.

Одночасна взаємодія всіх трьох секторів суспільства – державного, підприємницького та громадського – дозволяє отримати синергетичний ефект, суть якого зводиться до того, що поряд із індивідуальними вигодами, які отримують всі учасники такої взаємодії, є ще спільна для них всіх вигода – досягнення позитивних цілей майбутнього і в економіці, і в публічній політиці, і в соціально-гуманітарній сфері. При виборі моделей співпраці необхідно враховувати особливості завдань, які стоять перед державою, бізнесом та громадськістю, специфіку функціонування підприємницьких структур, громадських організацій та їх реальні можливості впливу на соціально-економічний розвиток держави. Влада і бізнес повинні бути взаємно відповідальними за виконання їх обов'язків перед суспільством і громадянами.

Бібліографія

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України.-1996.-№30.-ст.141.
2. Infrastructure productivity: How to save \$1 trillion a year / McKinsey Global Institute. – 2013. – January. – P. 1.
3. Боделан В. Р. Правові основи громадсько-державного партнерства: зарубіжний і вітчизняний досвід / В. Р. Боделан // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Серія : Державне управління.

– 2014. – Т. 242, Вип. 230. – С. 19-26. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2014_242_230_6

4. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії : моногр. ; за заг. ред. д.і.н., проф. А.І. Кудряченка. – К.: НІСД, 2007. – 396 с.

5. Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін : монографія / А. Ф. Мельник, Г. Л. Монастирський, Т. Л. Желюк [та ін.] ; за заг. наук. ред. А. Ф. Мельник. – Тернопіль : Економічна думка, 2009. – 528 с.

Денис ЗАПИСНИЙ

Міжнародний благодійний фонд «Єдина країна», Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Одним з найбільш актуальних завдань побудови сучасної демократичної, конкурентоспроможної і соборної Української держави, забезпечення її сталого розвитку є прискорення реформування місцевого самоврядування [1]. Йдеться передусім про формування повноцінного ефективного самоврядування на базовому, районному та обласному рівнях з утворенням відповідних інститутів, оптимізацію адміністративно-територіального устрою та чинної моделі територіальної організації влади, запровадження дієвих механізмів партисипативної демократії на місцях.

В контексті реалізації розпочатої в Україні реформи місцевого самоврядування пріоритетного значення набувають питання покращення якості адміністративних послуг, які надаються громадянам органами місцевого самоврядування, а також удосконалення національної моделі надання адміністративних послуг, їх наближення до громадян із урахуванням принципу субсидіарності.

Безперечно, успішна реалізація реформи місцевого самоврядування сприятиме більш ефективній реалізації Україною політики європейської інтеграції, розвитку співробітництва з Європейськими інституціями, насамперед з Радою Європи та ЄС [2].

Значущість відповідних наукових розробок [5], які сприяли б створенню модернізованої системи місцевого самоврядування, особливо зростає зараз в умовах чергової спроби реформувати національну систему місцевого самоврядування. Так, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р було затверджено нову Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної